

diologii

miesięcznik pedagogiczny

Nr 9(290)
listopad 2025
Szczecin
ISSN 2300-9691

Asystent nauczyciela

„Dialogi”
Miesięcznik Pedagogiczny
e-mail: portal@palac.szczecin.pl

OKŁADKA
[Iwona Sarnicka](#)

WYDAWCA:
Pałac Młodzieży.
Pomorskie Centrum Edukacji
w Szczecinie

REDAKCJA:
Redaktor naczelna: Ewa Karasińska
Redaktor techniczny: Iwona Sarnicka

ADRES:
al. Piastów 7
70-327 Szczecin
tel. 91 422 52 61 wew. 39
Strona internetowa:
[https://pe.szczecin.pl/
chapter_201347.asp](https://pe.szczecin.pl/chapter_201347.asp)

KOLEGIUM REDAKCYJNE:
Paweł Bartnik
Katarzyna Fenczak
Róża Czerniawska-Karcz
Monika Chmielewska

*Zastrzegamy sobie prawo do skracania,
opracowań, redagowania i adiustacji tekstów
oraz zmiany ich tytułów.
Za treść ogłoszeń odpowiedzialności
nie ponosimy.*

Spis treści

„POCZTÓWKA ZE SZCZECINA” Koncert w Radio Szczecin	3
Kim jest asystent?	4
Pomoc Nauczyciela – nieocenione wsparcie w pracy przedszkola	8
Pomoc nauczycielaw przedszkolu – luksus czy realna potrzeba ?	11
Wsparcie, które buduje przyszłość...	14
„Jestem początkiem i końcem”: elastyczność jako kompetencja adaptacyjna w edukacji uczniów w spektrum autyzmu	20
Historia, która inspirowuje	27
ZLPo/Szczecin promuje	29
Z listopadem spacer po Szczecinie...	32

**„POCZTÓWKA
ZE SZCZECINA”**
Koncert
w
Radio Szczecin

KIM JEST ASYSTENT?

Asystent nauczyciela w szkole to osoba, która wspiera nauczyciela w prowadzeniu zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, przede wszystkim w klasach I-III szkoły podstawowej. Jego zadaniem jest pomoc w organizacji pracy, opieka nad dziećmi i wspieranie ich w rozwoju, ale nie może samodzielnie prowadzić lekcji. Zatrudnienie asystenta nie zastępuje stanowiska pomocy nauczyciela, a jego obowiązki są wykonywane wyłącznie pod nadzorem nauczyciela.

Obowiązki

Wspieranie nauczyciela w prowadzeniu zajęć.
Pomoc w przygotowaniu materiałów, sprzętu czy sprawdzianów.

Opieka nad uczniami podczas zajęć, przerw, wycieczek i zabaw.
Pomoc dzieciom w czynnościach samoobsługowych.
Dbanie o bezpieczeństwo i poczucie bezpieczeństwa uczniów.

Kluczowe różnice w stosunku do nauczyciela

Nie prowadzi zajęć samodzielnie:
Nie może przejmować merytorycznych i dydaktycznych obowiązków nauczyciela.

- Nie ponosi odpowiedzialności za nauczanie:

Zgodnie z prawem, asystent nie odpowiada za zapewnienie opieki i bezpieczeństwa uczniom w taki sam sposób jak nauczyciel, który wykonuje te obowiązki pod kierownictwem dyrektora.

- Wykonuje zadania pod kierunkiem: Wszystkie czynności są wykonywane wyłącznie pod nadzorem nauczyciela lub wychowawcy.

Zatrudnienie i wymagania

Forma zatrudnienia: Zatrudniany jest na podstawie przepisów Kodeksu pracy.

- Wymagania: Choć wymagania mogą się różnić, kandydat musi posiadać

co najmniej wykształcenie podstawowe, a jego wynagrodzenie jest ustalane w sposób nie wyższy niż wynagrodzenie nauczyciela dyplomowanego.

Czym dokładnie zajmuje się asystent nauczyciela?

Asystent nauczyciela w szkole wspiera pedagoga w codziennych zadaniach dydaktycznych i opiekuńczych, pracując pod jego nadzorem. Do obowiązków należą pomoc w przygotowaniu materiałów, wspieranie uczniów w nauce, opieka podczas wycieczek oraz pomoc w organizacji zajęć i uroczystości. Stanowisko to nie zastępuje nauczyciela w zakresie samodzielnego prowadzenia lekcji i ponoszenia odpowiedzialności dydaktycznej.

Do głównych obowiązków asystenta nauczyciela należą:

Wspieranie nauczyciela:

Pomoc w przygotowywaniu materiałów dydaktycznych, testów czy pomocy naukowych.

• **Pomoc uczniom:**

Udzielanie indywidualnego wsparcia uczniom podczas lekcji, zwłaszcza tym, którzy wymagają dodatkowej uwagi.

• **Opieka nad uczniami:**

Nadzór nad dziećmi podczas zajęć, przerw, wycieczek szkolnych, zabaw i innych aktywności.

• **Organizacja pracy:**

Pomoc w organizacji wydarzeń szkolnych, takich jak akademie czy przedstawienia.

• **Czynności porządkowe:**

Pomoc w utrzymaniu porządku w sali lekcyjnej lub przedszkolnej.

Kluczowe informacje dotyczące stanowiska:

• **Nadzór:**

Asystent wykonuje wszystkie zadania wyłącznie pod kierownictwem nauczyciela lub wychowawcy świetlicy.

• **Odpowiedzialność:**

Nie ponosi odpowiedzialności za samodzielne prowadzenie zajęć ani za bezpieczeństwo uczniów, ponieważ te obowiązki spoczywają na nauczycielu.

• **Zakres zatrudnienia:**

Asystenta można zatrudnić m.in. w klasach I-III szkół podstawowych, szkołach specjalnych i integracyjnych, a także w świetlicach szkolnych.

• **Wymagania:**

Wymagane jest co najmniej wykształcenie średnie oraz ukończenie kursu pedagogicznego, choć przepisy dotyczące stanowiska pomoc nauczyciela mogą mieć niższe wymagania.

Jak zatrudnić pomoc nauczyciela i asystenta międzykulturowego w szkole

Pomoc nauczyciela to specyficzne stanowisko pracy w szkole i przedszkolu, które nie ma statusu nauczycielskiego, ale są na nim wykonywane obowiązki zbliżone do pedagogicznych. Podobne uwagi można poczynić w kontekście nowego stanowiska pracy - asystent międzykulturowego.

Pomoc nauczyciela w przedszkolu i szkole – kiedy zatrudnić

Jak wynika z rozporządzenia MEN z 9 sierpnia 2017 r., zatrudnienie pomocy nauczyciela w szkole lub przedszkolu zależy od treści orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. To właśnie z tego orzeczenia powinno wynikać, czy takie zatrudnienie jest zasadne.

Czy należy zatrudnić pomoc nauczyciela?	W jakich placówkach?	Dla kogo?
obligatoryjne	<ul style="list-style-type: none"> przedszkola ogólnodostępne, inne formy wychowania przedszkolnego, szkoły ogólnodostępne 	<ul style="list-style-type: none"> uczniowie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego wydanym ze względu na: <ul style="list-style-type: none"> autyzm, w tym zespół Aspergera, niepełnosprawności sprzężone
	przedszkola specjalne: <ul style="list-style-type: none"> przedszkola ogólnodostępne z oddziałami specjalnymi, klasy I-IV szkół podstawowych specjalnych, klasy I-IV szkół podstawowych ogólnodostępnych z oddziałami specjalnymi 	uczniowie: <ul style="list-style-type: none"> z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, z niepełnosprawnościami sprzężonymi
fakultatywne (wyłącznie za zgodą organu prowadzącego)	<ul style="list-style-type: none"> przedszkola ogólnodostępne, inne formy wychowania przedszkolnego, szkoły ogólnodostępne 	uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydanym ze względu na: <ul style="list-style-type: none"> inne niepełnosprawności niż autyzm i sprzężone, niedostosowanie społeczne, zagrożenie niedostosowaniem społecznym
	przedszkola i szkoły: <ul style="list-style-type: none"> specjalne, integracyjne, ogólnodostępne z oddziałami specjalnymi lub integracyjnymi 	uczniowie z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego wydanym ze względu na inne niepełnosprawności niż w poprzednim wierszu

W przedszkolu lub szkole ogólnodostępnej zatrudnienie pomocy nauczyciela zależy od treści orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Nie dotyczy to jednak szkół, przedszkoli czy klas specjalnych.

Dodatkowo pomoc nauczyciela może być zatrudniona w celu pomocy osobom:

niebędących obywatelami polskimi, podlegającym obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki.

Zatrudnienie asystenta międzykulturowego - fakultatywne i wyłącznie w szkole

Z kolei zatrudnienie asystenta międzykulturowego jest zawsze opcjonalne. Dyrektor może rozważyć zatrudnienie takiego asystenta, jeżeli do szkoły uczęszczają osoby niebędące obywatelami polskimi, podlegające obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki. Obsada takiego stanowiska jest możliwa tylko w szkole.

Czy pomoc nauczyciela może pełnić funkcję opiekuna na wycieczce?

Dyrektor może wyznaczyć na opiekuna wycieczki osobę zatrudnioną na stanowisku pomoc nauczyciela. Ale tylko, jeśli jego zdaniem cel i program wycieczki na to pozwalają.

Pomoc Nauczyciela – nieocenione wsparcie w pracy przedszkola

Współczesne przedszkole to miejsce, w którym codziennie spotykają się dzieci o bardzo różnych potrzebach, możliwościach i doświadczeniach. Zadaniem nauczyciela jest nie tylko realizacja podstawy programowej, ale także troska o emocjonalny rozwój podopiecznych, ich bezpieczeństwo, adaptację i dobre samopoczucie. W tym wymagającym zadaniu ogromnym wsparciem staje się pomoc nauczyciela, którego rola w ostatnich latach zyskuje coraz większe uznanie i znaczenie. W naszym przedszkolu pomoc nauczyciela pełni niezwykle ważną funkcję. Jego obecność usprawnia organizację dnia pracy, pozwala nauczycielowi w pełni skupić się na procesie dydaktycznym, a jednocześnie znaczą-

co podnosi jakość działań wychowawczych i opiekuńczych.

Praca pomocy nauczyciela jest nieoceniona szczególnie w najmłodszej grupie dzieci – tych, które dopiero rozpoczynają swoją przedszkolną przygodę i są w trakcie adaptacji. Każde dziecko przeżywa ten okres inaczej – jedne z entuzjazmem, inne z niepewnością i tęsknotą za rodzicami. W grupach przedszkolnych znajdują się maluchy o różnym poziomie samodzielności, często potrzebujące bliskości, wsparcia i poczucia bezpieczeństwa. W takich sytuacjach obecność jednej osoby dorosłej na grupie byłaby niewystarczająca. Pomoc nauczyciela staje się więc drugim filarem bezpieczeństwa i spokoju dzieci – wspiera je podczas czynności higienicznych, posiłków, ubierania się, zabawy czy wyjść na plac zabaw. Towarzyszy im na spacerach i wycieczkach, dba o porządek w sali i pomaga w przygotowaniu stanowisk pracy. W praktyce oznacza to ciągłą obecność przy dzieciach, uważną obserwację ich potrzeb oraz gotowość do działania w każdej chwili. Dzięki temu dzieci czują się zauważone, a nauczyciel ma więcej przestrzeni na prowadzenie zajęć, rozmowę i indywidualne wsparcie wychowanków. Szczególnym obszarem pracy pomocy nauczyciela jest wspieranie dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, posiadających diagnozę Zespołu Aspergera. Jak podkreśla dyrektor przedszkola, pani Urszula Pająk, w takich przypadkach placówka

zwraca się do Urzędu Miasta o przyznanie dodatkowej pomocy nauczyciela. Obecnie w przedszkolu dwie panie codziennie towarzyszą dzieciom ze spektrum autyzmu, pomagając im w budowaniu relacji, wprowadzaniu w rytm dnia i rozwijaniu samodzielności. Ich rola jest absolutnie niezastąpiona. Dzieci te wymagają indywidualizacji pracy, cierpliwości i empatii. Pomoc nauczyciela nie tylko wspiera dziecko w sali, ale również współpracuje z wychowawcą i specjalistami z przedszkola. Dzięki wspólnym konsultacjom praca z dzieckiem jest spójna, przemyślana i efektywna. Pomoc nauczyciela odgrywa także ważną rolę w relacjach z rodziną dziecka. Uczestniczy w spotkaniach z rodzicami, co pozwala lepiej poznać mocne strony dziecka, zrozumieć jego potrzeby i dostosować wsparcie do potrzeb dziecka.

Osoby pracujące na stanowisku pomocy nauczyciela w naszym przedszkolu są pełne zaangażowania, empatii i pozytywnej energii. Podnoszą swoje kwalifikacje, uczestnicząc w szkoleniach, warsztatach i webinarium poświęconych pracy z dziećmi, także tymi o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Pomoc nauczyciela to nie tylko codzienna praca przy dzieciach, ale również aktywne uczestnictwo w życiu przedszkola – to między innymi angażowanie się w organizację uroczystości, balów przebierańców, przedstawień i wydarzeń okolicznościowych. Panie pracujące w naszym przedszkolu z entuzjazmem uczestniczą w zaba-

wach, przebijając się wraz z dziećmi, stając się dla nich wzorem zaangażowania, radości i kreatywności.

Ich obecność wprowadza do grupy ciepło, spokój i pozytywną energię – nieocenione w codziennej pracy wychowawczej.

Pomoc nauczyciela to osoba, bez której trudno wyobrazić sobie sprawnie działające przedszkole. To cichy bohater codzienności – obecny, cierpliwy, zawsze gotów do pomocy. Dzięki jego wsparciu nauczyciele mogą skutecznie realizować swoje zadania, a dzieci – czuć się bezpiecznie i swobodnie. W świecie, w którym coraz więcej mówi się o indywidualnym podejściu do dziecka, rola pomocy staje się nieoceniona.

Sandra Parfianowicz
- pedagog specjalny
Alicja Woźniak-Orzechowska
- psycholog

Pomoc nauczyciela w przedszkolu – luksus czy realna potrzeba ?

Współczesne przedszkole to miejsce pełne energii, emocji i nieustannej aktywności. Codziennie odbywają się tu zajęcia, zabawy, posiłki, spacery, a nad wszystkim czuwa nauczyciel wychowania przedszkolnego. Jednak praca z grupą dwudziestu pięciu małych dzieci, to ogromne wyzwanie. Właśnie dlatego coraz częściej pojawia się pytanie: czy pomoc nauczyciela w przedszkolu jest naprawdę potrzebna? Odpowiedź na to pytanie wydaje się oczywista – tak, jest nie tylko potrzebna, ale wręcz niezbędna. Codzienność w przedszkolu to praca

zespołowa. Przedszkole to nie tylko nauka przez zabawę, ale również opieka, wychowanie i wspieranie rozwoju emocjonalnego każdego dziecka. W grupie przedszkolnej dzieci mają różne temperamenty, umiejętności i potrzeby. Jedne są samodzielne, inne potrzebują więcej pomocy przy ubieraniu, jedzeniu czy korzystaniu z toalety.

Nauczyciel często nie jest w stanie zająć się wszystkimi jednocześnie. Tu właśnie pojawia się pomoc nauczyciela – osoba, która wspiera codzienną organizację pracy: towarzyszy podczas zajęć dydaktycznych, pomaga dzieciom w czynnościach samoobsługowych w sali, łazience, w szatni, dba o bezpieczeństwo podczas spa-

cerów czy zajęć ruchowych. Dzięki niej nauczyciel może w pełni skupić się na pracy dydaktycznej i wychowawczej.

Od dziecięciu lat jestem nauczycielem wychowania przedszkolnego, ale swoją przygodę z edukacją przedszkolną w Przedszkolu Publicznym 41 „Źródółko” rozpoczęłam na stanowisku pomocy nauczyciela. Temat ten zatem jest mi znany od podszewki. Wówczas moim najważniejszym zadaniem było wspieranie nauczyciela w realizacji zadań opiekuńczych, wychowawczych i dydaktycznych. Nie prowadziłam oczywiście samodzielnie zajęć, ale współpracowałam z nauczycielem, pomagając mu w organizacji pracy grupy, przygotowaniu materiałów do pracy, opiece nad dziećmi oraz w zapewnieniu im bezpieczeństwa. Moja obecność była szczególnie cenna w grupach zróżnicowanych pod względem potrzeb rozwojowych a takich w dzisiejszych czasach niestety nie brakuje.

Współczesne przedszkola przyjmują dzieci o bardzo różnych możliwościach i potrzebach – są to zarówno dzieci zdolne, jak i wymagające szczególnego wsparcia. Nauczyciel, choć kompetentny i zaangażowany, często nie jest w stanie samodzielnie sprostać wszystkim obowiązkom. W takich sytuacjach moja rola była po prostu realnym wsparciem kiedy pomagałam w czynnościach organizacyjnych (np. podczas wyjść, posiłków czy zabaw ruchowych), wspierałam dzieci w trud-

nościach emocjonalnych, a także wspomagałam nauczyciela w indywidualizacji pracy. Dzięki mojej obecności nauczyciel mógł poświęcić więcej czasu na działania edukacyjne, a dzieci – zyskać więcej uwagi i poczucia bezpieczeństwa. Patrząc z tej perspektywy całą pewnością mogę stwierdzić, że obecność pomocy nauczyciela w grupie przedszkolnej to przede wszystkim wiele wymiernych korzyści:

- większe bezpieczeństwo, lepsza opieka, zagwarantowana higiena – zwłaszcza podczas spacerów, wycieczek czy zajęć ruchowych kiedy nauczyciel może skupić się na swoich zadaniach a asystent może poświęcić czas dzieciom, które tego najbardziej potrzebują,
- wsparcie emocjonalne – dzieci szybciej adaptują się do warunków przedszkolnych, czują się pewniej i spokojniej zwłaszcza w grupach dzieci najmłodszych
- odciążenie nauczyciela – dzięki czemu może on skuteczniej planować i realizować zadania dydaktyczne,
- lepsza organizacja pracy całej grupy – mniejszy chaos, sprawniejsza komunikacja, więcej harmonii w codziennym funkcjonowaniu.

Jako nauczyciel-wychowawca uważam też, że rodzice zyskują ogromne zaufanie do przedszkola, widząc, że ich pociechy mają zapewnioną dodatkową opiekę.

W praktyce pomoc nauczyciela często pełni rolę „łącznika” między dziećmi a nauczycielem – wspiera,

motywuje, pomaga w budowaniu relacji i wspólnego działania – to „dodatkowe oko” .

Podczas mojej praktyki nauczycielskiej niejednokrotnie miałam takie sytuacje, że pomoc nauczyciela była niezbędną osobą na grupie weryfikującą bezpieczeństwo grupy. Jednym z najważniejszych powodów była obecność w grupie dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi lub z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego. W takich sytuacjach pomoc nauczyciela nie tylko wspiera dziecko w codziennym funkcjonowaniu, pomaga w kontaktach z rówieśnikami, ale także dba o to, by mogło w pełni uczestniczyć w zajęciach.

Pomoc nauczyciela byłam również dla mnie ogromnym wsparciem kiedy kilka lat temu objęłam wychowawstwo w grupie dzieci 3-letnich . Pierwsze dni i tygodnie były dla mnie bardzo dużym wyzwaniem emocjonalnym. Właśnie obecność pomocy nauczyciela w tym czasie była dla mnie nieoceniona. Dzięki niej łatwiej zorganizowałam opiekę nad dziećmi, które płakały, tęskniły i potrzebowały zdecydowanie więcej uwagi. Pomoc nauczyciela mogła w tym czasie przytulić, porozmawiać, pomóc w czynnościach samoobsługowych.

Nie każde dziecko też rozwija się w takim samym tempie i nie każde ma łatwość w nawiązywaniu relacji czy skupieniu się na zadaniu. Pomoc nauczyciela wspierała mnie niejednokrot-

nie w dostrzeganiu takich potrzeb i reagowaniu na nie na bieżąco. Czasem to była wspólna rozmowa z dzieckiem, pomoc w wykonaniu zadania czy po prostu obecność, która dawała dziecku i mi poczucie bezpieczeństwa i stabilizacji.

Pomoc nauczyciela w przedszkolu to nie luksus, lecz realna potrzeba współczesnej edukacji przedszkolnej. W dużych grupach, wśród dzieci o różnych potrzebach rozwojowych i emocjonalnych, a także w czasie adaptacji czy działań organizacyjnych – obecność takiej osoby ma ogromne znaczenie. Wśród dzieci 3-letnich jest ona wręcz niezbędna. To właśnie dzięki pomocy nauczyciela możliwe jest zapewnienie dzieciom bezpieczeństwa, indywidualnego podejścia i serdecznej atmosfery, w której mogą rozwijać się harmonijnie i radośnie.

Magdalena Kaczorowska
wychowawca w Przedszkolu Publicznym Nr 41 Źródelko

*„Im dajesz więcej,
tym większym się stajesz.
Ale potrzebny jest ktoś, aby przyjmować.
Bowiem dawać to nie znaczy tracić.”
Antoine de Saint-Exupéry*

Wsparcie, które buduje przyszłość...

Przedszkole jest miejscem, gdzie codzienność zamienia się w bajkę – gdzie zwykły klocek staje się zamkiem, a wspólne śniadanie lekcją przyjaźni. To przestrzeń, w której dzieci uczą się, że świat jest pełen kolorów, dźwięków i możliwości. Przedszkole to coś więcej niż budynek pełen kolorowych sal i zabawek – to magiczna przestrzeń, w której dziecko odkrywa świat krok po kroku. Praca w przedszkolu to nie tylko opieka nad dziećmi, ale świadome wspieranie ich rozwoju w kluczowym okresie życia. To właśnie wtedy kształtują się podstawy emocjonalne, społeczne i poznaw-

cze, które będą miały wpływ na dalszą edukację i dorosłe życie. Ten etap jest początkiem nauki umiejętności, które staną się nieodłączną częścią dorosłego życia.

Wspieranie rozwoju dziecka w przedszkolu to nie tylko zadanie nauczycieli, ale także całej społeczności przedszkolnej. Praca w przedszkolu to ogromne wyzwanie – wymaga nie tylko wiedzy pedagogicznej, ale także cierpliwości, empatii i umiejętności organizacyjnych. Bardzo ważną rolę w naszej placówce pełnią osoby zatrudnione na stanowisku pomocy nauczyciela w grupach dzieci trzyletnich. Ich obecność jest nieoceniona i znacząco poprawia funkcjonowanie maluszków w oddziałach przedszkolnych. Rola pomocy nauczyciela wykracza poza proste wsparcie tech-

niczne – jest realnym filarem codziennej pracy wychowawczej i opiekuńczej. Współpracując z nauczycielami, osoby te wspierają zarówno organizację zajęć, jak i codzienne czynności, tworząc przyjazne i inspirujące środowisko do nauki i zabawy. Pomoce nauczyciela przede wszystkim ułatwiają organizację zajęć i opiekę nad dziećmi. Pomagają w przygotowaniu materiałów dydaktycznych, rozłożeniu przyborów czy organizacji przestrzeni, co pozwala nauczycielowi skupić się na prowadzeniu zajęć.

W trakcie aktywności grupowych osoby te wspierają dzieci w wykonywaniu zadań, dzięki czemu zajęcia przebiegają sprawniej i bez chaosu. Dzięki ich obecności łatwiej jest utrzymać rytm dnia – od porannego powitania, przez zajęcia edukacyjne, aż po czas zabawy i odpoczynku.

Pomoce nauczyciela wspierają także nauczycieli w sytuacjach wymagających podziału uwagi. Podczas wyjść poza teren przedszkola zwiększają kon-

trolę nad grupą, dbając o bezpieczeństwo i porządek.

W czasie posiłków pomagają dzieciom młodszym lub tym, które mają trudności z samodzielnym jedzeniem, co odciąża nauczyciela. Podczas zajęć plastycznych czy ruchowych, gdy niektóre dzieci potrzebują indywidualnej pomocy, obecność pomocy nauczyciela pozwala uniknąć frustracji i zapewnia wszystkim przedszkolakom równe szanse uczestnictwa.

Obecność pomocy nauczyciela ma również znaczący wpływ na zwiększenie poczucia bezpieczeństwa dzieci i komfort pracy nauczyciela. Dzieci czują się pewniej, gdy wiedzą, że obok nauczyciela jest jeszcze ktoś, kto może im pomóc w trudnej sytuacji.

Osoba ta reaguje na drobne potrzeby np.: pomoc w ubieraniu, wsparcie w toalecie czy pocieszenie dziecka, które się rozplakało – co pozwala nauczycielowi prowadzić zajęcia bez ciągłego przerwania. Nauczyciel, mając wsparcie, pracuje w mniejszym stresie i może w pełni skupić się na jakości edukacji, zamiast na rozwiązywaniu drobnych, a jakże ważnych na tym etapie edukacji problemów organizacyjnych.

Obecność pomocy nauczyciela w przedszkolu to nie tylko dodatkowe ręce do pracy, ale przede wszystkim realne wsparcie w tworzeniu bezpiecznego, zorganizowanego i przyjaznego środowiska dla dzieci. Dzięki temu nauczyciel może skoncentrować się na swojej głównej misji – rozwijaniu potencjału wychowanków – a dzieci zy-

skują poczucie, że są otoczone troską i uwagą.

Nasze przedszkole jest miejscem, w którym dzieci rozwijają swoje pierwsze umiejętności społeczne, emocjonalne i edukacyjne. Szczególnego wsparcia wymagają także dzieci posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, które często potrzebują indywidualnego podejścia i dodatkowej opieki. W takich sytuacjach kluczową rolę odgrywa zatrudniona za zgodą Organu Prowadzącego pomoc nauczyciela, będąca bezcennym wsparciem zarówno dla nauczycieli, jak i dla samego dziecka.

Pomoc nauczyciela dla dziecka posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego stanowi istotne wsparcie w jego codziennym funkcjonowaniu. Osoba pełniąca tę rolę towarzyszy dziecku w trakcie jego pobytu w przedszkolu, zapewniając mu bezpieczeństwo i komfort. Do codziennych obowiązków pomocy nauczyciela należą różne zadania m.in.: wsparcie w adaptacji do nowych sytuacji, wspieranie rozwoju dziecka i jego integracji z grupą (wspieranie dziecka w nawiązywaniu kontaktów z rówieśnikami, ułatwianie integracji i przeciwdziałanie izolacji), pomoc w radzeniu sobie z trudnościami emocjonalnymi, asystowanie podczas zajęć grupowych i motywowanie dziecka do podejmowania samodzielnej pracy (indywidualne wsparcie np.: w zakresie komunikacji, samodzielności, podczas wykonywania zadań),

wspieranie w codziennych czynnościach (wsparcie podczas jedzenia, ubierania się czy korzystania z toalety, co pozwala dziecku stopniowo rozwijać samodzielność), współpraca z nauczycielami prowadzącymi grupę (analiza indywidualnych potrzeb dziecka), dbanie o bezpieczeństwo i opieka (dodatkowa kontrola podczas zabawy, wyjść czy zajęć ruchowych).

Tak zorganizowana struktura pracy wspiera dziecko w codziennym funkcjonowaniu oraz sprzyja rozwijaniu jego umiejętności. Bardzo ważnym aspektem jest wsparcie emocjonalne, które pomoc nauczyciela zapewnia poprzez budowanie atmosfery zrozumienia i zaufania. Dzięki temu dziecko ma możliwość swobodnego wyrażania swoich potrzeb i obaw, co wzmacnia jego poczucie bezpieczeństwa. Skuteczna współpraca

pomiędzy nauczycielami grupy a pomocą nauczyciela wymaga precyzyjnego określenia ról i obowiązków. Kluczową rolę odgrywa regularna komunikacja, pozwalająca na pełne rozpoznanie indywidualnych potrzeb dziecka. Istotne jest również ustalenie wspólnych celów edukacyjnych, aby działania obu stron były spójne, konsekwentne i ukierunkowane na wszechstronny rozwój dziecka. Obecność pomocy nauczyciela przy dziecku z orzeczeniem to coś więcej niż dodatkowa pomoc w grupie – to szansa, by dziecko mogło w pełni rozkwitnąć i pokazać swoje możliwości. Należy pamiętać, że każde dziecko jest wyjątkowe i wymaga indywidualnego podejścia. Z tego względu niezwykle istotne jest, aby na stanowisku pomocy nauczyciela do dziecka z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego zatrudniona była osoba odpowiednio przygotowana, której kompetencje i predyspozycje umożliwią stworzenie optymalnych warunków do nauki, rozwoju oraz poczucia bezpieczeństwa dziecka.

Jako kadra zarządzająca mamy realny wpływ na zatrudnienie kadry w naszej placówce. Podczas naboru na stanowisko pomocy nauczyciela patrzymy nie tylko na wykształcenie kandydata, ale również na kluczowe cechy takie jak np.: empatia, kreatywność, cierpliwość, umiejętności komunikacyjne, profesjonalizm, zdolność do adaptacji. Uważamy, że pomoc nauczyciela powinna umieć zrozumieć emocje i potrzeby dzieci, to jest kluczowe dla budowania silnych relacji i zaufania. Praca z małymi dzieć-

mi wymaga dużej dozy cierpliwości i wyrozumiałości, co pozwala na skuteczne radzenie sobie np.: w sytuacjach trudnych. Dobre umiejętności komunikacyjne znacząco budują pozytywną atmosferę. Naszym zdaniem pomoc nauczyciela powinna być zadbana, uprzejma, odpowiedzialna, spostrzegawcza i posiadać „wielkie” serce dla dzieci.

W naszym przedszkolu mamy to szczęście, że na stanowisku pomocy nauczyciela zatrudnione są między innymi osoby, które kształcą się na nauczycieli. Praca na tym stanowisku jest dla nich życiowym sprawdzianem, praktyką i czasem zbierania doświadczenia pod okiem wspaniałych nauczycieli. Od 2022 roku, w związku z trwającym konfliktem zbrojnym w Ukrainie, do naszego przedszkola trafiło wiele dzieci z tego kraju, niosących ze sobą różnorodne doświadczenia i przeżycia. Pierwsze dni w nowym miejscu okazały się dla większości z nich trudne i pełne stresu. Dzieci znalazły się w zupełnie obcym środowisku, gdzie wszystko było nowe i nieznanne. Dotychczas uporządkowany świat nagle uległ zmianie, a przedszkolaki musiały nauczyć się funkcjonowania w „nowej rzeczywistości” – bez znajomości języka, wśród nowych dorosłych i rówieśników. Było to wyzwanie zarówno dla dzieci, jak i dla nauczycieli.

W obliczu tej sytuacji zastanawialiśmy się, jak skutecznie zbudować poczucie bezpieczeństwa, jak wspierać proces adaptacji i integracji z grupą rówieśni-

czą, w jaki sposób komunikować się z dziećmi oraz ich rodzicami, a także jak zadbać o ich potrzeby, nie zaniedbując jednocześnie potrzeb dzieci polskich.

Dzięki nawiązaniu współpracy z PCPM – Fundacją Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej w Warszawie za zgodą Organu Prowadzącego zatrudniliśmy w naszym przedszkolu pomoc nauczyciela pochodzenia ukraińskiego w ramach programu „Cash for Work” dla uchodźców z Ukrainy.

Zatrudnienie Pani Oksany na stanowisku pomocy nauczyciela stało się niezwykle ważnym elementem wspierającym zarówno dzieci, jak i nauczycieli.

Pomoc nauczyciela ułatwiała komunikację między dziećmi ukraińskimi a nauczycielami, wspierała je w nauce podstaw języka polskiego i tłumaczyła proste polecenia. Jej obecność zwiększyła poczucie bezpieczeństwa dzieci, które często czuły się zagubione w nowym środowisku. Pracownik, który na Ukrainie przed wojną był nauczycielem wspierał dzieci w nawiązywaniu kontaktów z polskimi kolegami, zachęcał do wspólnej zabawy i przeciwdziałał izolacji. Pomoc nauczyciela stała się osobą, która okazywała im troskę, cierpliwość i zrozumienie. Nauczyciele otrzymali realne wsparcie, co pozwalało im efektywniej realizować program edukacyjny. Rodzice dzieci z Ukrainy czuli, że ich pociechy są otoczone troską i mają zapewnione odpowiednie warunki do rozwoju.

Zatrudnienie pomocy nauczyciela z Ukrainy wspierało proces budowania

wspólnoty w przedszkolu, gdzie każde dziecko – niezależnie od pochodzenia – czuło się ważne i zauważone.

Pomoc nauczyciela w przedszkolu to stanowisko o wyjątkowym charakterze. Osoba pełniąca tę funkcję ponosi dużą odpowiedzialność i realizuje wiele istotnych zadań wspierających codzienną pracę placówki. Zakres obowiązków jest jasno określany przez dyrektora przedszkola, co zapewnia przejrzystość i właściwą organizację pracy. Ze względu na szczególną wagę opieki nad małymi dziećmi, kandydaci na to stanowisko są wybierani z najwyższą starannością. Codziennosc w przedszkolu jest pełna niespodzianek i energii, dlatego ważne jest, aby osoba pracująca z małuchami potrafiła zachować spokój w trudniejszych chwilach i szybko znajdowała rozwiązania. Niezbędna jest także umiejętność szybkiej reakcji w sytuacjach zagrożenia oraz znajomość zasad udzielania pierwszej pomocy. Ogromnym atutem jest także wiedza o rozwoju dziecka i pedagogice, dzięki której łatwiej zrozumieć potrzeby najmłodszych i wspierać ich w odkrywaniu świata. To właśnie te cechy sprawiają, że pomoc nauczyciela staje się nieocenionym wsparciem w procesie wychowania i edukacji najmłodszych.

W praktyce często okazuje się, że liczba pomocy nauczyciela jest niewystarczająca w stosunku do realnych potrzeb. Ich obecność jest szczególnie niezbędną w grupach do których uczęszczają

dzieci posiadające opinie lub orzeczenia, lub sprawiające trudności wychowawcze, podczas zajęć wymagających podziału uwagi oraz w codziennych czynnościach opiekuńczych.

Obecność pomocy nauczyciela w przedszkolu to nie tylko wsparcie dla nauczycieli i dzieci, ale także ogromna wartość dla rodziców, którzy powierzają placówce opiekę nad swoimi pociechami. Rodzice mają świadomość, że w grupie jest dodatkowa osoba czuwająca nad dziećmi. To szczególnie ważne podczas wyjść, spacerów czy zajęć wymagających większej uwagi. Pomoc nauczyciela poświęca szczególną uwagę dzieciom wymagającym dodatkowej troski, w tym młodszym, mniej samodzielnym oraz posiadającym specjalne potrzeby edukacyjne. Dzięki temu rodzice czują, że ich dziecko nie zostaje „w cieniu” grupy. Obecność pomocy nauczyciela sprawia, że codzienne czynności – posiłki, ubieranie się, higiena – przebiegają sprawniej. Rodzice widzą, że dzieci uczą się samodzielności w spokojnej atmosferze, bez pośpiechu i chaosu. Dzięki wsparciu pomocy, nauczyciel może skupić się na prowadzeniu zajęć, a dzieci szybciej i chętniej angażują się w naukę. Rodzice dostrzegają postępy swoich dzieci i mają poczucie, że edukacja w przedszkolu jest bardziej wartościowa. Pomoc nauczyciela często pełni rolę „pomostu” między nauczycielem a rodzicami – przekazuje informacje o codziennych sytuacjach, wspiera w komunikacji i bu-

duje atmosferę otwartości.

Dla rodziców obecność pomocy nauczyciela w przedszkolu oznacza spokój, pewność i większe zaufanie do placówki. Wiedzą, że ich dzieci są nie tylko bezpieczne, ale także otoczone troską i uwagą, która wspiera ich rozwój.

Zatrudnienie pomocy nauczyciela to inwestycja w przyszłość – w rozwój dzieci, ich poczucie bezpieczeństwa oraz w budowanie atmosfery zrozumienia i współpracy w przedszkolu. To właśnie dzięki takim osobom możliwe jest stworzenie przestrzeni, w której każde dziecko ma szansę odkrywać świat, rozwijać swoje talenty i budować fundamenty pewności siebie. Pomagając dziecku w przedszkolu, nie tylko uczymy je, jak radzić sobie w świecie – pokazujemy mu, że świat potrafi być dobry.

Lena Krzykawska
– nauczyciel dyplomowany,
Dyrektor Przedszkola Publicznego Nr 72
w Szczecinie

Małgorzata Błaszczyk–Orzechowska –
nauczyciel dyplomowany,
Wicedyrektor Przedszkola Publicznego
Nr 72 w Szczecinie

„JESTEM POCZĄTKIEM I KOŃCEM”: ELASTYCZNOŚĆ JAKO KOMPETENCJA ADAPTACYJNA W EDUKACJI UCZNIÓW W SPEKTRUM AUTYZMU

Dla Agnieszki - mojej bratniej pedagogicznej duszy, która łącząc teorię z praktyką nieustannie pokazując, jak blisko zmiany leży prawdziwe zrozumienie ucznia

Wstęp

Edukacja uczniów z zaburzeniami ze spektrum autyzmu wymaga nie tylko adaptacji treści i metod dydaktycz-

nych, lecz także świadomego kształtowania warunków środowiskowych, które umożliwiają efektywne uczenie się i regulację emocjonalną. W praktyce oświatowej kluczową rolę odgrywiają elementy struktury i schematu dnia, stałe rytuały, wizualne pomoce oraz przewidywalne sekwencje czynności, które to dla wielu uczniów w spektrum stanowią podstawowe mechanizmy organizujące skutkujące obniżeniem napięcia adaptacyjnego. W literaturze przedmiotu i materiałach dla nauczycieli nacisk na przewidywalność i uporządkowanie jest wielokrotnie podkreślany jako fundament procesu dydaktycznego. Równocześnie jednak badania i przeglądy dotyczące funkcji wykonawczych wskazują, że u części osób z ASD występują trwałe trudności w obszarze planowania, przełączania uwagi oraz elastycznego modyfikowania strategii działania. Deficyty te, opisywane w polskich analizach empirycznych i przeglądowych, sprzyjają utrwalaniu zachowań rutynowych co może ograniczać rozwój kompetencji niezbędnych w samodzielnym funkcjonowaniu społecznym i zawodowym. W opracowaniach poświęconych funkcjom wykonawczym i interwencjom pedagogicznym zwraca się uwagę na konieczność diagnozy tych trudności i wprowadzania celowych działań rozwijających zdolność elastycznego reagowania.

Metafora wypowiedziana przez praktyczną nauczycielkę: „Ja jestem początkiem i końcem”, syntetycz-

nie oddaje dwoistość roli pedagoga w pracy z uczniami w spektrum. Z jednej strony nauczyciel pełni funkcję „ramy” - przewidywalnego punktu odniesienia, z drugiej zaś staje się inicjatorem procesów edukacyjnych, których celem jest stopniowe przekazywanie odpowiedzialności za planowanie i adaptację na rzecz ucznia i zmieniającego się środowiska w jakim podopieczny funkcjonuje. Interpretowana pedagogicznie, powyższa wypowiedź wskazuje na nauczyciela jako „bezpieczną bazę”, z której można w komfortowy sposób inicjować doświadczenia wymagające adaptacji do zmiany (bez redukcji funkcji struktury do jedynie konserwującej roli rutyny dnia codziennego, której zaburzenie może nasileniem zachowań kontekstowo nieprawidłowych.

W związku z powyższym teza niniejszego artykułu brzmi następująco: w edukacji uczniów w spektrum autyzmu konieczne jest świadome przesunięcie akcentu, od utrzymywania wyjątknie sztywnych, niezmiennych schematów ku systematycznemu kształceniu elastyczności rozumianej jako kompetencja adaptacyjna do zmieniającego się środowiska funkcjonowania.

Elastyczność jako niezbędny kierunek edukacji i terapii osób w spektrum autyzmu

Elastyczność poznawcza stanowi istotny element funkcji wykonawczych, niezbędny do adaptacyjnego funkcjonowania jednostki w zmieniających się warunkach środowiskowych. W literatu-

rze psychologicznej jest definiowana jako zdolność do modyfikowania sposobu myślenia, przełączania się między strategiami działania oraz dostosowywania się do nowych informacji i wymagań sytuacyjnych. Osoby wykazujące wysoki poziom elastyczności poznawczej potrafią skutecznie zmieniać podejście do problemów, adaptować strategie działania i reagować adekwatnie na nieoczekiwane sytuacje, co ma bezpośrednie znaczenie zarówno w procesach uczenia się, jak i w regulacji emocji. W kontekście rozwoju dziecka elastyczność ta jest jedną z kluczowych funkcji wykonawczych, obok hamowania reakcji i pamięci roboczej, a jej poziom wpływa na skuteczność rozwiązywania problemów oraz adaptacyjne zachowania w sytuacjach społecznych

U dzieci i młodzieży w spektrum autyzmu obserwuje się jednak charakterystyczną sztywność poznawczą, która utrudnia spontaniczne przełączanie uwagi i elastyczne reagowanie w kontekście społecznym. Neuroobrazowe badania potwierdzają biologiczne podstawy tych trudności: mniejsza aktywność kory przedczołowej oraz zakrętu obręczy podczas zadań typu set-shifting wskazuje, że ograniczenia w elastyczności poznawczej mają podłoże neurokognitywne. W praktyce przejawia się to ograniczonym repertuarem zachowań oraz silną preferencją stałych schematów, które zapewniają przewidywalność i poczucie bezpieczeństwa, ale równocześnie ograniczają możliwość adaptacyjnego reagowania w nowych sytuacjach.

W codziennej pracy pedagogicznej z uczniami w spektrum autyzmu kluczowe znaczenie ma zatem balansowanie między potrzebą stabilności a koniecznością rozwijania elastyczności poznawczej. Rutyna i przewidywalność w codziennych aktywnościach szkolnych umożliwiają uczniowi koncentrację i redukują lęk, tworząc bezpieczne warunki do stopniowego wprowadzania zmian. Nauczyciel pełni rolę moderatora, który modeluje strategie poznawcze, wspiera przełączanie się między zadaniami i umożliwia uczniowi zdobywanie doświadczeń w kontrolowany sposób. Efektywna edukacja wymaga stworzenia środowiska, w którym struktura i stabilność współistnieją z okazjami do eksperymentowania i uczenia się reagowania na nowe sytuacje, gdyż nadmierna sztywność w organizacji zajęć ogranicza rozwój funkcji wykonawczych i zdolność adaptacji jakże przydatnych w dorosłym życiu, które przecież składa się z mniejszych oraz większych zmian. W ten sposób elastyczność poznawcza staje się kompetencją adaptacyjną, której rozwijanie w procesie edukacji szkolnej przygotowuje ucznia do samodzielnego i odpowiedzialnego funkcjonowania w dorosłym życiu. Nie chodzi tu jedynie o „tolerowanie” zmian, lecz o stopniowe zdobywanie umiejętności planowania, modyfikowania strategii działania i świadomego reagowania w zmiennym środowisku. W tym sensie nauczyciel pełni rolę przewod-

nika, który poprzez łączenie stabilnej struktury z możliwością eksperymentowania i wprowadzania drobnych zmian umożliwia uczniowi rozwój kompetencji niezbędnych do skutecznej adaptacji społecznej i edukacyjnej.

Elastyczność jako kompetencja adaptacyjna w dorosłości

Elastyczność, rozumiana jako zdolność poznawcza i behawioralna do dostosowywania reakcji, strategii oraz interpretacji sytuacji do zmiennych warunków, stanowi kluczową kompetencję adaptacyjną w dorosłości. Badania wskazują, że wyżej wspomniana umiejętność jest niezbędna do skutecznego funkcjonowania w społeczeństwie, pełnienia ról zawodowych, podejmowania decyzji oraz rozwiązywania problemów w dynamicznym środowisku społeczno-edukacyjno-zawodowym. W miarę swoiste odejście od rutyn i schematów umożliwia analizę własnych błędów, modyfikację działań oraz dostosowanie zachowań do nowych wymagań otoczenia społecznego. W pracy z osobami dorosłymi, zarówno w edukacji formalnej, jak i w procesach aktywizacyjnych konieczne jest wdrażanie narzędzi stymulujących refleksyjność, krytyczne myślenie oraz uczenie się na błędach. Pedagog/nauczyciel może np. stosować metody problemowe, zadania otwarte oraz analizę przypadków, aby wzmacniać umiejętność reorganizacji myślenia i elastycznego reagowania. Dostępne badania pokazują, że doro-

ste osoby w spektrum autyzmu często napotykają trudności w obszarach zatrudnienia, samodzielności i relacji społecznych. W przeciwieństwie do powszechnego przekonania, to nie poziom intelektualny, lecz brak wystarczającej samodzielności stanowi dla nich główną barierę w wejściu na rynek pracy, czy swobodną samodzielną egzystencję. Współczesne modele wsparcia osób neuroatypowych podkreślają konieczność indywidualizacji oddziaływań pedagogicznych, a przejście do dorosłości interpretowane jest jako proces wymagający dostosowania strategii społecznych i życiowych do specyficznych potrzeb jednostki. Wspierając osoby w spektrum autyzmu zarówno w środowisku szkolnym, jak i w dorosłości, pedagog specjalny powinien koncentrować się nie tylko na edukacji, ale przede wszystkim na treningu umiejętności życiowych oraz samoregulacji. Tym samym wymagane jest tworzenie środowiska opartego na strukturze, przewidywalności i dostosowanych formach komunikacji, włączając elementy społecznego uczenia się i modelowania zachowań.

Należy w tym momencie pamiętać, iż elastyczność psychiczna jest wskazywana jako jeden z głównych czynników warunkujących jakość życia, szczególnie w kontekście adaptacji do wyzwań współczesności – takich jak presja społeczna, ogólna niepewność czy szybkie tempo zmian. Wyniki badań potwierdzają, że osoby charakteryzujące się sztywnymi schema-

tami zachowania wykazują większe problemy adaptacyjne oraz niższą jakość funkcjonowania codziennego pokazują, że niski poziom elastyczności poznawczej u osób w spektrum wiąże się z nasilonym stresem, ograniczeniami w relacjach oraz trudnościami w samodzielnym życiu. Uwzględnienie rozwoju elastyczności jako celu edukacyjnego jest nie mniej ważne niż wiedza przedmiotowa. Praktyczne metody mogące mieć zastosowanie w tym kontekście, to trening alternatywnych rozwiązań, symulacje sytuacyjne, praca nad tolerowaniem niepewności oraz wdrażanie interwencji opartych na założeniach terapii ACT (która traktuje elastyczność jako kluczowy proces psychologiczny). Wymaganiem i pożądanym z tego punktu widzenia jest aby system terapeutyczno-edukacyjny obejmował działania ukierunkowane na rozwój tej kluczowej umiejętności. W praktyce oznacza to m.in. wprowadzanie programów rozwoju kompetencji adaptacyjnych, pracy z emocjami, komunikacji interpersonalnej oraz wspierania samodzielnego podejmowania decyzji już na poziomie edukacji wczesnoszkolnej.

Strategie pedagogiczne rozwijania elastyczności u uczniów ze spektrum autyzmu: modele interwencji i zasady pracy nauczyciela

Rozwijanie elastyczności poznawczej i regulacyjnej u uczniów ze spektrum autyzmu stanowi jedno z kluczowych wyzwań edukacji specjalnej. Umiejętność modyfikowania podjętych działań jest nie tylko kompetencją poznawczą, ale również fundamentalnym elementem adaptacji społecznej i emocjonalnej, które determinują możliwość funkcjonowania jednostki w środowisku szkolnym, zawodowym i społecznym. Uczniowie w ASD charakteryzują się tendencją do sztywności poznawczej i behawioralnej, objawiającej się m.in. trudnościami w zmianie planów, reagowaniu na nowe sytuacje oraz adaptacji do wymagań otoczenia. Stąd konieczne jest włączenie do praktyki edukacyjnej systemowych rozwiązań wspierających rozwój tej kompetencji, zarówno poprzez programy interwencyjne, jak i codzienne działania nauczyciela. Jednym z najbardziej efektywnych modeli jest program „Unstuck and On Target”. Program ten bazuje na założeniach terapii poznawczo-behawioralnej i treningu funkcji wykonawczych, koncentrując się na kształtowaniu takich kompetencji, jak planowanie, rozwiązywanie problemów, samoregulacja i przede wszystkim elastyczność

poznawcza. W ramach programu uczniowie uczą się stosowania „planów B” i alternatywnych sposobów realizacji zadań, co sprzyja tolerancji nieprzewidywalności i umiejętności reorganizacji działań w sytuacji zmiany. Przenosząc założenia UOT do praktyki szkolnej, nauczyciel może wprowadzać sytuacje problemowe wymagające alternatywnych rozwiązań, konsekwentnie modelować elastyczne reakcje na nagłe zmiany (np. zmianę sali czy metody pracy) oraz uczyć uczniów stosowania zamiennych strategii radzenia sobie, gdy pierwotny plan okazuje się nieskuteczny.

Kolejną grupą skutecznych rozwiązań są programy oparte na treningu funkcji wykonawczych, które koncentrują się na rozwijaniu kluczowych elementów samoregulacji: inicjowania działania, kontroli impulsów, monitorowania postępów oraz planowania etapowego. W badaniach podkreśla się, że rozwijanie funkcji wykonawczych sprzyja elastyczności nie tylko w kontekście edukacyjnym, lecz również społecznym i emocjonalnym. W praktyce szkolnej wdrażanie tego podejścia może polegać na wprowadzaniu map myśli, planu działania, wykorzystywaniu checklist wzmacniających refleksję nad działaniem („Co działało, a co nie?”) oraz na krótkich przerwach metapoznawczych, podczas których uczeń powinien analizować swój sposób pracy i określać, jakie zmiany mógłby wprowadzić. Takie działania wspierają świadomość własnych procesów poznawczych, pro-

wadząc do wzrostu zdolności adaptacyjnych.

W podejściu terapeutyczno-edukacyjnym istotną rolę odgrywają także adaptowane wersje terapii poznawczo-behawioralnej, ukierunkowane na modyfikację sztywnych przekonań i reakcji emocjonalnych związanych z nieprzewidywalnością. W ich ramach uczniowie powinni uczyć się rozpoznawać automatyczne myśli („To musi być zawsze tak samo”), kwestionować je i zastępować bardziej elastycznymi interpretacjami („Może być inaczej, ale nadal sobie poradzę”). Praktycznym narzędziem stosowanym przez nauczycieli mogą być „karty planu B”, skrzynki rozwiązań alternatywnych oraz scenki sytuacyjne wymagające spontanicznego reagowania na zmianę planu.

Wszystkie opisane modele wskazują na konieczność równoczesnego zapewnienia struktury i elastyczności w procesie edukacyjnym. Koncepcja „struktury z elastycznością” zakłada, że uczniowie w spektrum najlepiej rozwijają się w środowisku przewidywalnym, w którym jednak celowo i kontrolowanie wprowadza się elementy zmienności. W praktyce szkolnej może to przybrać formę stałego planu lekcji wzbogaconego o drobne zmiany w metodach pracy, modyfikacje stałych procedur czy alternatywne rozwiązania stosowane w ramach zajęć. Stopniowanie zmian i ekspozycja na zmienność pozwalają uczniom stopniowo oswajać się z sytuacjami wymagającymi adaptacji i w efekcie

zmniejszać poziom napięcia towarzyszącego zmianom.

Kluczowym zasobem, który łączy te strategie, są techniki metapoznawcze i regulacyjne, takie jak samoinstrukcja, refleksja nad procesem działania oraz uświadamiane stosowanie strategii alternatywnych. Uczniowie uczą się zadawania sobie pytań: „Co mogę zrobić, jeśli to nie zadziała?”, „Jak mogę zmienić swoje działanie?”, „Jaki jest mój plan B?”. Regularne stosowanie takich pytań buduje nie tylko elastyczność zachowania, ale również poczucie sprawstwa i kompetencji.

Podsumowanie

Przedstawione rozważania prowadzą do jednoznacznego wniosku: elastyczność, rozumiana jako zdolność adaptacji, przełączania perspektyw, modyfikowania strategii działania i świadomego reagowania na zmienność powinna stać się jednym z kluczowych celów edukacji uczniów w spektrum autyzmu. Praca pedagoga nie może ograniczać się wyłącznie do podtrzymywania struktury i rytuałów, nawet jeśli stanowią one niezbędne rusztowanie bezpieczeństwa. Konieczne jest przesunięcie akcentu z ochrony przed zmianą na stopniowe, celowe i kontrolowane uczenie się funkcjonowania w jej obliczu.

Metafora wypowiedziana przez jedną z nauczycielek praktyczek: „Ja jestem początkiem i końcem”, staje się w tym kontekście syntetycznym ujęciem roli, jaką powinien pełnić nauczyciel. Z jednej strony jest on filarem,

przewidywalnym punktem odniesienia, z drugiej zaś inicjatorem i przewodnikiem procesu rozwijania kompetencji adaptacyjnych. To nauczyciel stwarza uczniowi warunki do bezpiecznego doświadczania zmiany, umożliwiając mu rozwój elastyczności jako zasobu psychologicznego i społecznego.

W świetle przedstawionych modeli interwencyjnych, badań nad funkcjami wykonawczymi oraz praktycznych zaleceń pedagogicznych wyłania się jasna perspektywa: elastyczność nie jest przeciwieństwem struktury, lecz jej dopełnieniem. System edukacyjny powinien integrować elementy stałości i zmienności w taki sposób, aby budować u uczniów odporność na niepewność, zdolność do samodzielnego planowania oraz gotowość do podejmowania decyzji w sytuacjach niejednoznacznych.

Łukasz Kominiarek

Łukasz Kominiarek - pedagog specjalny zatrudniony w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Kłecku, gdzie pracuje w Szkole Specjalnej Przystosowanej do Pracy z młodzieżą z niepełnosprawnością sprzężoną, w tym ze spektrum autyzmu. W swojej działalności dydaktyczno-wychowawczej koncentruje się na rozwijaniu samodzielności, kompetencji społecznych oraz umiejętności niezbędnych do podjęcia aktywności zawodowej przez uczniów o zróżnicowanych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych. Do jego głównych obszarów zainteresowań należą szeroko rozumiana integracja społeczna oraz projektowanie i wdrażanie rozwiązań sprzyjających skutecznej aktywizacji zawodowej osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

HISTORIA, KTÓRA INSPIRUJE

**DOROTA
RABEN**

Literatura faktu często pozwala poznać ludzi, przestrzenie, w których się obracają. Taką możliwością jest lektura książki autobiograficznej Doroty Raben pod tytułem „Różowe marzenia. Żelazne kontrakty”. Możemy dowiedzieć się, z jakimi wyzwaniami mierzyła się autorka w życiu zawodowym i osobistym. Publikacja ukazała się nakładem Wydawnictwa Novae Res w tym roku.

Już tytuł „Różowe marzenia. Żelazne kontrakty” może zwracać uwagę czytelnika na delikatność kobiecej natury i marzenia, które mierzą się z nieco brutalniejszą rzeczywistością, światem biznesu, a momentami nawet polityki. Kontrastowe zestawienie zastosowane w tytule niewątpliwie przyciąga uwagę. Książkę przeczytałam chętnie. To przede wszystkim opowieść o sile, która jest człowiekowi potrzebna w momentach prób, w obliczu wyzwań, które wynikają z sytuacji w życiu zawodowym i osobistym. Również w chwilach upadku. Już w pierwszym rozdziale przywołane zostają słowa Konfucjusza: Naszą

Różowe
marzenia.
Żelazne
kontrakty

NOVAE RES

największą chwałą nie jest to, aby nigdy nie upaść, ale to, żeby po każdym upadku powstać. Zwróciłam uwagę także na wymiar osobisty całej historii. Dorota Raben wpuszcza czytelnika do jej relacji z rodziną, przyjaciółmi i znajomymi. Do zdarzeń, które nie miały związku tylko z drogą zawodową. Pisze między innymi o sprawach zdrowotnych, czy rodzinnych, trudach, które ją budowały. To sprawia, że opowieść jest pełniejsza, bardziej dopowiedziana. Ludzie często oddzielają sferę prywatną od zawodowej, ale jednocześnie pozostaje świadomość, że jednak ważne decyzje zawodowe

dotyczące zmian często podejmuje się, mając na uwadze sytuację osobistą.

Jednak życie osobiste nie jest tylko dopełnieniem, ale również ważnym wątkiem, ponieważ w tej przestrzeni człowiek toczy walki o siebie, o bliskich. Nie brakuje w książce osobistych refleksji autorki, tego, jak ona patrzy na świat i tego, jak postrzega samą siebie i swoje działania oraz to, co ją spotykało. Jak pisze na koniec pierwszego rozdziału, „(...) Poobijana, chora, malowałam usta na czerwono, wkładałam kolorowy garnitur, szpilki i szłam do przodu. Nikt nie wiedział, co się działo za zamkniętymi drzwiami. A moja dusza znów stanowiła całość, jakby zastosowano na niej techniki Kintsugi. Im więcej blizn nosiłam, tym silniejsza, odporniejsza, odważniejsza się stawałam, niczym sklejoną złotem. Z każdą raną byłam więcej warta.” Lektura „Różowych marzeń. Żelaznych kontraktów” nieco uchyla wspomniane w cytacie drzwi.

Ciekawymi wątkami były także liczne podróże, te wypoczynkowe i te służbowe. Czytelnik może także poznać świat logistyki i biznesu. Nie możemy zapominać, że to publikacja o ikonie polskiej logistyki. Bohaterka poświęciła tej dziedzinie wiele lat pracy. „(...) Pierwsza kobieta prezes polskich portów morskich stojąca na czele Zarządu Morskiego Portu Gdańsk. Autorytet w różowych

szpilkach – czyli Dorota Raben, kobieta, która w świecie biznesu zdobyła logistyczny Mount Everest. (...)” – możemy przeczytać już w opisie wydawcy.

Mimo że bohaterką książki jest autorytet w świecie logistyki, to nie mamy do czynienia z patetyzmem, co bardzo cenię w tej publikacji. Nie brakuje w „Różowych marzeniach. Żelaznych kontraktach” burz i słonecznych, pogodnych dni, wzlotów i upadków, ludzi, którzy pomagali, okazywali wsparcie, jak również tych, którzy komplikowali sytuacje lub rzucali kłody pod nogi. Pokazana była codzienność usłana dającymi radość i satysfakcję zdarzeniami, momentami pełnymi ryzyka i stresu. To sprawia, że historia ma wymiar uniwersalny. Wręcz inspirowała do podążania za tym, czego pragniemy pomimo trudności.

Książka Doroty Raben wciąga od pierwszej do ostatniej strony. Wątki są poukładane w rozdziałach, co sprawia wrażenie zachowania porządku prezentowanych wspomnień z różnych sfer życia prywatnego i zawodowego. Czyta się szybko, polecam „Różowe marzenia. Żelazne kontrakty” na długie, jesienne wieczory.

Edyta Rauhut

ZLP O/SZCZECIN promuje

Róża Czerniawska-Karcz
90. książka w serii:akcent, wydana w projekcie PROMOCJE LITERATURY 2025, dofinansowana ze środków Miasta Szczecin; druga w XIV edycji serii.

Szczecin... z miejskim akcentem... Tym razem będzie inaczej, bez poezji, bez fabuły czy dramatu, ale za to z historią bohatera, który zaspokoi ciekawość nie tylko szczecinian. Będzie to bowiem prawdziwa opowieść o Szcze-

cinie, który jest fascynujący nie tylko dla jego mieszkańców, nie tylko dla historyków-badaczy, ale szczególnie dla ludzi słowa, którzy oddają swoją wyobraźnię i talent na usługi Miastu.

Pisarki i pisarze tworzą to Miasto wciąż na nowo, wpisują je w ramy nie tylko okładek swoich książek, ale przede wszystkim w ciekawość czytelniczą, w zainteresowanie tajemnicą odśladaną na różne sposoby i we własnym stylu. Imaginacja służy tylko do coraz to innego ukazania genius loci tego miejsca,

którym jest Szczecin.

I to na nim skupiają się wszystkie akcenty tych, o których będzie mowa w zapowiadanej opowieści.

* * *

Każde dzieło można odczytywać na rozmaite sposoby, poszukiwać w nim walorów, a to literackich, artystycznych, a to naukowych, językowych, dydaktycznych, poznawczych... Można też odkryć w jednym dziele – wszystkie wymienione. I można

dojść do wniosku, że ta

obfitość nie musi być „ciężkostrawna” dla smakosza delektującego się dobrą książką. Wręcz przeciwnie, można w niej odkryć harmonię smaków dotąd niepoznanych i... z przyjemnością posmakować zaserwowane danie przez znako-

mitego autora albo autorkę.

I tym razem będzie to Autorka, która nie po raz pierwszy proponuje gronu czytelniczek i czytelników swoje niepowtarzalne szczecińskie przysmaki literackie, że jeszcze przez moment odniosę się do „sztuki kulinarnej”. Z tej przestrzeni wychodzę poszukać akcentów rozproszonych po mieście, a które spodziewam się odnaleźć w przestrzeni literatury. Ze smakoszki zamienię się w spacerowniczkę, która po dobrym daniu wybiera się na spacer, aby odczytywać swoje Miasto na nowo.

Wybieram też Przewodniczkę dobrze znającą się tak na akcentach jak na przyprawach (uśmiech), które staną się nie tylko dominantą tego dania, ale (wychodząc z kuchni) przede wszystkim będą niezbędnymi wskazówkami ułatwiającymi swobodną peregrynację w tej wielowarstwowej, literacko--urbani-stycznej przestrzeni.

Oto Krystyna Rodzewicz proponuje swoją szóstą książkę, jeszcze bardziej szczecińską, niż *Abordaż szczecińska* z 2020 roku. *Odczytywanie miasta. Szczecin w literaturze XXI wieku*, to praca dyplomowa pisarki.

Ktoś zapyta, co robi pośród tomów wierszy, opowiadań czy powieści serii: akcent praca magisterska? Otóż, według mnie, doskonale się wpisuje w naszą szczecińską przestrzeń jako historia-opowieść o Szczecinie. Dopełnia w ten sposób obraz Miasta, który wciąż powstaje pod piórami lub na klawiaturach piszących.

Praca Krystyny Rodzewicz, naturalnie,

spełnia wszystkie warunki naukowe, gdyż powstała na uczelni i zwięźrzała studia pisarskie Autorki *Indeksu Szczęścia* na Uniwersytecie Szczecińskim. Obecnie zaś opuszcza archiwa uniwersyteckie i staje się opowieścią wielowątkową o Szczecinie, wciągającą w swoją czasoprzestrzeń wszystkich zaproszonych do opowiadanej historii. Autorka/narratorka sama staje się flaneuse/spacerowniczką nie tylko po Mieście, ale i po szczecińskiej literaturze. Każdy/a z nas dołącza lub dołączy do tego magicznego spaceru... i ze zdumieniem odkryje, że To się czyta jak... jak najlepszą powieść...

* * *

Odczytywanie miasta trwa... Krystyna Rodzewicz, pomysłodawczyni *abordaży* szczecińskich, po raz kolejny bezboleśnie a jak najbardziej skutecznie zagarnia – a może lepiej użyć słowa *aborduje* – mnie i pośrednio każdego czytającego, na pokład swojej wyobraźni, obszernej wyposażonej w wiedzę naukową, w swoje własne doświadczenia zawodowe i literackie oraz w swoją pasję, hobby, które syci jej Szczecin. Stało się tak, bowiem Autorka *Europo...Europa!* – ma szczególną umiejętność nadawania nowych znaczeń słowom dotychczas jednoznacznym, ot, chociażby *abordaż/zderzenie*. Ta umiejętność przekłada się na niepowtarzalny język i styl każdej jej książki, które dzięki temu zyskują przejrzystość narracji. Dodatkowo, nieustająca ciekawość szczecińskości wywołała w pisarce potrzebę wędrówki w poszukiwaniu innych, którzy już tę ciekawość

odkryli i opisali. Zinterpretowali na swój niepowtarzalny sposób to spotkanie z chorą Szczecina, używając wykreowanym przez siebie przestrzeniom języka czy wyobraźni – własnych i niepowtarzalnych bohaterów.

Dlatego Jej najnowsza książka, w moim odczytywaniu jako czytelniczki a nie recenzentki akademickiej, łączy w sobie znakomity ładunek wiedzy literackiej opartej na badaniach z doświadczeniem i gruntowną wiedzą praktyka inżyniera budownictwa (czemu daje wyraz na stronach swojej pracy) ze swobodą epickiej narracji. Do tego dołącza swoje fascynacje i emocje szczecinianki odkrywającej swoje miasto wciąż na nowo. I jest Efekt!

Odczytywanie miasta się czyta! Czyta się dobrze, lekko i z przyjemnością. Od WSTĘPU, który z założenia objaśnia cele i zamiary Autorki, skupionej – w swojej pracy badawczej poświęconej Szczecinowi w literaturze XXI wieku – na odczytaniu dzieł ze Szczecinem w roli bohatera. W trzech rozdziałach MIASTO I TEORIE, SZCZECIN W LITERATURZE XX WIEKU i SZCZECIN W LITERATURZE XXI WIEKU rozwija temat odczytywania miasta w wielowątkowy wywód z przeprowadzonych badań i poszukiwań literackich. Służy temu przemyślany dobór autorek i autorów szczecińskich lub tych ze Szczecinem mocno związanych, także ich dzieł. Tytuły powieści, opowiadań czy dokumentów wydobytych z archiwów szczecińskich bibliotek okazują się w lekturze najbardziej reprezentatywnymi dla podjętego tematu. Autorka swobodnie

prowadzi wątki nasycone komentarzami, utkane cytatami, które tworzą sugestywną (szkatułkową) całość opowieści o Mieście, z opisaną jego topografią, historią, jej artefaktami, dorobkiem kultury. Przede wszystkim jednak o Mieście, w którym topos a z niego chorą wywiedli ludzie, którym towarzyszył szczeciński genius loci. Książkę się czyta!

* * *

Skupienie Autorki Odczytywania miasta na literaturze XXI wieku nie jest oderwane od przeszłości. Stąd mogę zanurzyć się w Miasto, podążając za Przewodniczką tropami, które stanowią przywołane przez nią pojęcia: chory, toposu, ducha miejsca... odnajduję własną tożsamość i przyswajam toponimy miasta, przenikam przestrzeń, zaglądam w zaułki pełne mitów, podań czy legend, by za moment znowu wyjść na szerokie aleje współczesnego Szczecina. Spacerując, poznaję miejsca i ludzi. Innych spacerowiczów i spacerowiczki obserwujących i opisujących miasto, a przez nich bardzo liczne grono przywołanych postaci z ich książek. Czytam losy i historie bohaterek i bohaterów: Ingi Iwasiów, Anny Frajlich, Brygidy Helbig, Sylwii Trojanowskiej, Moniki Szwai; spotkam się z postaciami opowiadań czy opowieści Artura D. Liskowackiego, Dariusza Bitnera, Krzysztofa Niewrzędy, Roberta Florczyka, także autorów powieści kryminalnych – Marka Stelara albo Leszka Hermana. Ten ostatni zajmuje wiele miejsca w autorskim odczytywaniu Krystyny Rodzewicz

* * *

Kolejny już raz konstatacja – ten esej literaturoznawczy się czyta! Zarówno wywody Autorki o genezie literatury z korzeniami francuskimi flaneurs czy flaneuses, potem z naszymi rodzimymi spacerowiczami czy spacerowiczkami, których grono coraz liczniejsze, a spośród nich też doskonali przewodnicy po akcentach Miasta się wywodzą. Dołączają do tych odczytujących i przewodników – grupy chętnych czytelników. W ich gronie znalazłam się i ja... szczecinianka, która z przyjemnością „odczytuje” swoje Miasto w tym literackim spacerze po literaturze XXI wieku, chętnie wybiera się „na miasto”, by odkryć jego uroki, z nadzieją na interesujące spotkania miejsc czy ludzi. Z pragnieniem na rozszyfrowanie tajemnic, które innym umknęły... i odnajduję nareszcie ów miejski akcent padający na Szczecin! Za Autorką zapraszam... – Dołącz do grupy coraz liczniejszych odczytujących to Miasto! Szczecin czeka!

Krzyszyna Rodzewicz, Odczytywanie miasta. Szczecin w literaturze XXI wieku, ZLP seria:akcent, Wyd. hogben, Szczecin 2025

Z listopadem spacer po Szczecinie...

Listopadowa aura nie sprzyja spacerom... A kto to powiedział? Nic podobnego. Szczecin odczytywać można o każdej porze i to w bardzo doborowym towarzystwie. Dlatego Organizatorzy: szczeciński oddział Związku Literatów Polskich oraz Willa Lentza zapraszają na spotkanie z naszym Miastem w roli bohatera literackiego.

W 14. edycji serii: akcent, projekcie wydawniczym realizowanym od lat przez szczeciński oddział ZLP, dofinansowanym ze środków Miasta Szczecin została wydana 90.pozycja serii a 6. książka szczecińskiej pisarki i poetki, Krzyszyny Rodzewicz.

Publikacja *Odczytywanie miasta. Szczecin w Literaturze XXI wieku* została zaprezentowana na wydarzeniu promocyjnym w Willi Lentza, przy al. Wojska Polskiego 84, w Szczecinie. Wieczór wpisiał się w PROMOCJE LITERATURY 2025. Autorka, Krystyna Rodzewicz w rozmowie z prowadzącą spotkanie Różą Czerniawską-Karcz zaprosiła Gości na spacer do swojej najnowszej szczecińskiej książki. Spacery po mieście ostatnio są bardzo modne!

Przy nastrojowej muzyce w wykonaniu saksofonisty Mateusza Prygonia i w towarzystwie Krystyny Maksymowicz, aktorki Teatru Współczesnego, która przeczytała wybrane fragmenty promowanej książki, Autorka przybliżyła słuchaczkom i słuchaczom swoje fascynacje z „odczytywaniem Szczecina” nie tylko w dziełach szczecińskich pisarzy, a które stały się tematem jej eseju literaturoznawczego.

Oto co mówiła sama Pisarka: W książce zajmuję się zagadnieniami geopoetyki Szczecina. Interesuje mnie, jak miasto i jego mieszkańcy są pokazywani w lite-

raturze XXI wieku.

Podmiotem moich poszukiwań jest więc opis miejsca i mieszkających w nim ludzi, a nie autor i jego twórczość w ujęciu kanonicznym. Celem nadrzędnym jest próba odszyfrowania wpływu, jaki przekazywane treści wywierają na odbiorcę przekazu, tworząc przez to element szczecińskiej >>chory<<, tego wyjątkowego miejsca egzystencjalnego, tak trudnego do precyzyjnego określenia.

Szczecin, jako miejsce z tzw. Ziemi Odzyskanych, jest przestrzenią szczególną, która doświadczyła niecodziennej i gwałtownej wymiany mieszkańców po II wojnie światowej.

W książce próbuję znaleźć odpowiedzi na trzy pytania. Jak taki brak ciągłości kulturowej wpływa na ujarzmianie miejsca? Jak kształtuje jego mieszkańców? Jak długo trwa/ł proces asymilacji specyfiki Szczecina do potrzeb zamieszkujących go ludzi?

